

λων και πάλη, αλλά από άλλους λόγους και ποιούς; 3) Ότι δεν θα πάρουμε καθόλου το δρόμο της Ευρώπης και επομένως δε θα γίνη σέ μας ό,τι γίνεται εκεί, αλλά θα γίνη κάτι άλλο και τί θα γίνη κτλ. κτλ.

Και τώρα ρωτώ κάθε σοβαρό άνκνώνστη: Τόσκιαν αυτό οι αντίπαλοι μας νατσιοναλιστές; Άναίρεσαν σοβαρά τα αξιώματά μας; Άν εξαίρεσου μερικες άδύνατες άπόψεις του κ. Ραμαζ ν' άμφισβήτηση την άλήθεια μερικων επιχειρημάτων μας οι άλλοι ουτε πρόσξαν σχεδόν την αούσια του συστήματός μας. Άς άναλύσουμε μια στιγμή τις άδύνατες άντιρρήσεις του κ. Ραμαζ. Πρώτα άπ' όλα μας έρωτα: «μπορει ή κοινωνιολογια να γίνη θετική ή πιστήμη με βίθικια πορίσματα σάν τις φυσικές επιστήμες;» Τόσο θετική σάν τις φυσικές επιστήμες βίθικια δεν μπορεί να γίνη, γιατί το ύλικό του κοινωνιολόγου δε μοιάζει καθόλου με το ύλικό του φυσιοδίφη και το σπουδαιότερο: ή πειραματισμός σ' αυτήν άποκλείεται. Άπ' αυτό όμως δεν έπεται ότι ή κοινωνιολογια δεν μπορεί να κάνει τίποτε και δεν πρέπει να λαβάνεται ύπ' όψη—όπως λέει ή κ. Ραμαζ! Η ψύχραιμη άντικειμενική κοινωνιολογια μπορεί να κάνει πολλά, μεταχειρίζομενη τη μέθοδο των φυσικων έπιστημων! Τι κάνει ή φυσιοδίφης; Σπουδαζει ψύχραιμη και άντικειμενικά το ύλικό της φύσεως, μαθαίνει τις ιδιότητές του, προσπαθει ναύρη γενικούς νόμους που το διέπουν, κάνει άναλογίες και περάματα και καταλήγει στο τέλος σε ώρισμένα θετικά πορίσματα (τα όποια μεταχειρίζεται κατόπιν ή ίδιος και οι άλλοι για άποκειμενικούς πλέον σκοπούς!) Το ίδιο μπορεί να κάνει και ένας κοινωνιολόγος. Μπορει κι αυτός να σπουδάση ψύχραιμα και άντικειμενικά το κοινωνικό ύλικό, μαθαίνοντας τις ιδιότητές του, προσπαθώντας να βγάλη γενικούς νόμους που το διέπουν, σπουδαζει την πορεία του σ' όλους τους καιρούς, κάνει άναλογίες βρίσκοντας όμοια ή συγγενή αίτια και άποτελέσματα και καταλήγοντας στο τέλος σε ώρισμένα πορίσματα για την πραγματική σημασία της τωρινής κοινωνίας και την πορεία της εξέλιξης (τα όποια πορίσματα μπορεί κατόπιν να μεταχειριστή αυτός και οι άλλοι για άποκειμενικούς σκοπούς). Ένωσεται έδω σπουδαίο ρόλο παίζουν το ψύχραιμο και ή άντικειμενικότης του κοινωνιολόγου, γιατί οι περισσότεροι, ως δρώντα και αβού μέλη της κοινωνίας, εύκολα παρασύρονται από άποκειμενικά συναισθήματα, έυστία, ή και συμφέ-

ροντα και βλέπουν τα πράγματα όχι όπως είναι, άλλ' όπως επιθυμούν να είναι. Σ' αυτό όμως δε φταίει βίθικια ή κοινωνιολογια. Παράδειγμα «άντικειμενικής κοινωνιολογίας» είναι ή μαρξισμός, γι' αυτό και είναι το πλησιέστερο προς την πραγματικότητα κοινωνικό σύστημα. Γι' αυτό και οι τόσες του θουαμάσιες διαγνώσεις και προγνώσεις που έκανε και κάνει για την εξέλιξη των ευρωπαϊκων κοινωνιών. Η «άντικειμενική κοινωνιολογια» άφου σπουδάση ψύχραιμα το τί έγινε εστατώρα και τί γίνεται σήμερα προλέγει το τί θα γίνη στο μέλλον. Ένω ή «άποκειμενική κοινωνιολογια», χωρίς να σπουδάση τίποτα άντικειμενικά, έρχεται και μας λέει το τί πρέπει να γίνη! Άπ' έδω φαίνεται ή τεράστια διαφορά τους: Η πρώτη προσπαθει να μας δώση την άντικειμενική πραγματικότητα, ή δεύτερη μας προσφέρει μόνο άποκειμενικές επιθυμίες και ευλαθείς πόθους! Για τουτό ή συχνή επαλήθευση και ή θράμβος της πρώτης και το διαρκές ναύχιό της δεύτερης!

Άλλο σημείο που επιμένει ή κ. Ραμαζ είναι: άν εξέλιξη και πρόοδος είνε ένα και το αυτό; Υστερα από τόσα που είπαμε για το έντελιώς άποκειμενικό της έννοιας πρόοδος και της μόνης ύπάρχουσας άντικειμενικά εξέλιξης, είναι περιττό να συζητήσουμε με πολλά λόγια το σημείο αυτό. Άν όμως ή κ. Ραμαζ δεν πείθεται και επιμένει στην έννοια «της προόδου», τότε ως συνεπής άνθρωπος πρέπει να μας πη πως φαντάζεται την πρόοδο εν γένει, δίνοντας τη «φόρμουλα» της για όλες τις εποχές. Έτσι τουλάχιστο έκαναν οι συνάδελφοι του ευρωπαϊκοι άποκειμενικοί κοινωνιολόγοι και καθένας τους μας έδωσε και από μια φόρμουλα προόδου! Τόν συμβουλεύω όμως, σάν έμπειρος λιγάκι σ' αυτά, να μη χάνη τον καιρό του με αφόρμους προόδου! γιατί ή άμελικτη άντικειμενική εξέλιξη που κατασύντηψε τόσες «φόρμουλες» περιώνμων άγγλων, γάλλων και γερμανων κτλ. ουτοπιστών και τελευταία στη Ρωσία την περίφημη αφόρμουλα προόδου του περιώνμου Μιχαήλοβσκη, πολύ εύκολότερα θα κατασυντρήψη και τη «φόρμουλα» του κ. Ραμαζ!

Κατόπιν ή κ. Ραμαζ μας λέει πως ή μαρξισμός δεν είναι άπόλυτη επιστημονική άλήθεια. Μά ποιός τον έπτε για τέτοια; Άν τον παραδεχόμεθα, το κάνουμε γιατί βλέπουμε την άπέραντή του ύπεροχη άπέναντι στα άλλα «άποκειμενικά συστήματα». Άν μας δείξη ή κ. Ραμαζ κανένα άλλο σύστημα

που να εξηγή και προβλέπη καλύτερα τα κοινωνικά φαινόμενα, έμμεθα πρόθυμοι να το παραδεχούμε, άφίνοντας το μαρξισμό.

Όσον άφορη ατην πάλη του πνεύματος, που τη θέλει και αυτή σπουδαίο, ανεξάρτητο παράγοντα της εξέλιξης, τον παραπέμπω σε κείνα που είπα παραπάνω: να μου υποδείξη μια και μόνη επίσημη ιδεολογια, που να είναι αντίθετη με τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξεως. Το ότι γίνεται πάλη πνεύματος εν' άλήθεια, άλλ' αυτό δεν είναι τίποτε ανεξάρτητο, παρά μόνο άπλη σκιά και άντανάκλαση βαθύτερης πάλης ύλικων και κοινωνικων συμφερότων. Άν δεν προηγούνταν οι ύλικές αυτές ανάγκες, δε θα ακολουθούσαν οι άνάλογες ιδέες. Αυτά είναι, νομίζω, τα σπουδαιότερα σημεία της άντιλογίας του κ. Ραμαζ. Την άδυναμία τους τη βλέπει φανερά καθένας. Στα άλλα λεγόμενά του για την εξέλιξη της κοινωνίας μας, της βιομηχανίας μας, για τους έργατες κτλ. δεν άπαντώ, γιατί, πιστεύω, ή ίδιος θα θεωρή τώρα τις γνώμες του έκείνες: «αποϊστορικές».

(άκολουθεί)

Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ

Ο Υ Μ Η Σ Η

...ω θύμηση γλυκά, σ' μου φερώνεις την ψυχή

Ψυχή, ω ψυχή θυμάμοιη και ζωλοικαρήνη το μάθρο γράφι ήπλόθηκε άπάνου σου και φιλώνη τα πάντα, και κρηφορωρεί τη ήση ερωταμένη, και όβρειται όπου λιούβρονται τα βογγητά του Γενόη.

Μα ξαναθάροσε, ω ψυχή, και τά, κρησες δυό ήλιδες στην κορυφή το σύγγρου δειλά σου άντεφρηγίζου μια φτυχιόμη σου στιγμή.—Θυμάσαι; Κάποις έίδες στο γέμα γέμα κρησασιά τον 'Ηλιο να θυμίζου.

Λευκάδα

ΑΔΚΑΙΟΣ

Η ΛΑΓΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

είναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ για το λαό και δέχεται καταθέσεις από μια δραχμη ή άπάνω. Σου πλερώνει τόκο 4 1/2% και σου δίνει πίσω τα χρηματά σου όποτε θελήσεις είτε όλα είτε μέρος άπ' αυτά.

§ 2

Τα έθνολογικά μας.

Άπό την Άλωση ως την Έπανάσταση δε συ νέθηκε τίποτις που να ενεκατήψη τη φυλή, καθώς γίνονταν άλλοτες. Όσοι έφειγαν ή τουρκέβανε, χανόνταν. Όσοι όμως μνήκανε, δεν είχανε μήτε ή όθους να φοβούνται μήτε Σλάβους, μήτε Βλάχους, καθώς προτήτερα. Όσο για το Τουρκικό το σται χείο, το γνωρίζουμε και χωρίς να λεχτή, πως αυτό ποτέ μ'ήπ' ένώθηκε με το δικό μας, μήτε εΐτανε δυνατά να ένωθ. για λόγου γνωστούς μας κι αυτούς. Άφίνοντας τις άρχαιότερες τις Γοθικές εισβολές, που καθώς είδαμε (1) χρησιμέψανε για να διαμώσουν το Έθνος, κι όχι για να το νοθέψουνε, έχουμε τις Σλαβοσφυραγικές και τις Βλάχικες ως το δωδέκατο τον αιώνα, τις Άρβανίτικες το δέκατο τέταρτο τον αιώνα, τέλος τους Φράγκους, άν κι αυτού μήτε τρήα δε μας έλλάξαν, παρά μείνανε χω-

ρισμένοι, άπάνω κάτω καθώς οι Τουρκοι. Έκείνο που πρέπει να θυμόμαστε και να λογαριάζουμε πάντα μελετώντας αυτό το ζήτημα είναι ή άπορορητική ή δύναμη της φυλής μας. Λίγες φυλές την έχουνε σε τέτοιο βαθμό. Είναι οι Άγγλοι που χάψανε ούσωμως τους Νορμαντούς τον έντέκατο τον αιώνα, οι Άμερικανοί που σήμερα δίχως την παραμικρή δυσκολία άπορορησανε μιλλιούνια Γερμανοσκαντινχούς κι άλλους, έμιασε κι ή μεις, που άρχισαμε με τα Ρωμαϊκά τα συστήματα, νομοθετικά κι άλλα, για είδος άρεχτικό, έπειτα χω νέψκαμε Γόθους, Σλάβους, και μερικούς από τους άλλους που άναφέρθησαν παραπάνω, και τόσο τέλεια τους λιώμασε στη συζύμωση, που σημάδι τους δε βρίσκεις μήτε σι Μοριά μήτε σι Καθαυτό Έλλάδα, μήτε σι νησιά, παρά μερικά γεωγραφικά όνόματα ζυχικά και παρωμερα.

Άφιοβλία δε χωρεί πως το μεγαλύτερο μέρος της έθνικής αυτής δύναμης το χρωστούμε στη Γλώσσα, την όλιωσ διάλου ιδιόρρημη, άπραγη, άλοαθη, έβλαχη, και σύγκαιρα δυνατή, βαθιόρηξη, άψηλόκορη, καρτερή και πλούσια, άκούα και στήν πιο ταπεινή εποχή της. Ίσως έγουνε να πούνε και μερικά άλλα περιστατικά. Όσο όμως κι άν ενεργήσαν

κι αυτά, θα μνήσκη πάντα άναντίλεχτος κι άκαταπόνητος ή λόγος της γνωστικής έπιρροής, που ως και τους Φράγκους τους συνεπηρε, άφου Φράγκος έγραψε τα Χρονικά του Μοριά, για Φράγκους τζι γράψε, κι όμως Φράγκικα δεν τα έπτε.

Ό; τόσο φαίνεται σάν παράξενο που οι Άρβανίτες κι οι Βλάχοι, μάλιστα οι πρώτοι, που είναι και συγγενική μας φυλή, που ζήσανε και πολεμήσανε μαζί μας, κατορθώσανε να φυλάξουνε τη γλώσσα τους σε κάμποσα μέρη. Ίσως έπειδή εΐταν παραπολύ μεγάλοι ή αριθμός τους, όσο κι ε βγαίνανε λιγότεροι άπ' έμάς. Πάει να πη λοιπόν πως οι Σλάβοι δεν εΐτανε δε και τόσο πολυάρθμοι στη Θεσσαλία, Ήπειρο, Αίτωλία κι άλλου, που χάθηκε όλότελα ή γλώσσα τους, παρά μόνο στη Θράκη και στη Μακεδονία, που έμειναν ως τα σήμερα ένα μικρό μέρος αλαβόγλωσσοι κατά το μέσογειο.

Καταστρώνοντας τα αυτά κι άλλα παρόμοια με τη συνήθεισμή του περιστατούνη ή δικός μας, άναφέρει και κάτι που πρέπει να ξαναειπωθ. έδω, για λόγο, πολύ σπουδαίο. Ότα στα 1265 ή Ρουλιέλιος ή Βιλλεαρδούνης έπαόλησε από το Μοριά στους Τουρκοκούς τους μιστωτούς του, πολλοί τους προτιμήσανε να μείνουνε, βαφτιστήκανε, πήραν γυναίκες

1) Ίστ. Ρωμ. Σελ. 141/142.

τὴν ἀποψὴν τοὺς εἶναι ἀδύνατο, τὸ ρίχνουν λοιπὸν σὲ μικρολογίαις, σοφιστεῖαις, στρεβλώσεαις, παίρνοντας ἀυθαίρετα κομμάτια μόνον ἀπ' τὸ σύστημα τοῦ ἀντιπάλου τοὺς καὶ δίνοντάς τους δικό τους αὐθαίρετο φωτισμὸν ἢ καὶ στὸ τέλος ξεχύνοντας τὴν ἀδυναμίαν τους σὲ προσωπικὰς προσβολὰς καὶ ὕβρεις κατὰ τοῦ ἀντιπάλου τους. Ἔτσι σοφιστεῖται πάντοτε ἕνας θρησκός μὲ τὶς ἰδέαις ἐνὸς ἀθρήσκου, ἔτσι διαστρέφει ἕνας συντηρητικὸς τὸ σύστημα τοῦ ριζοσπάστη, ἔτσι βρίζει ὁ καθαρηνουσιάνος τὰ ἰδανικὰ τοῦ δημοτικιστῆ! Κάτι τι παρόμοιο, θαρρῶ, παθαίνουμε τώρα καὶ μεῖς «οἱ σοσιαλιστάδες» μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας «νατσιοναλιστάς»: Ὁ ἴδιος τρόπος τῆς συζητήσεως ἢ ἴδια ψυχολογία, ἢ ἴδια τακτική!

Τὸ ὅτι τὶς ἰδέαις καὶ τὰ συναισθήματα τῶν νατσιοναλιστῶν τῆχμου περάσει καὶ ζῆται μεῖς μὲ τὸ παραπάνω, αὐτὸ πιστεύω δὲ θὰ μᾶς τὸ ἀμφισβητήση κανεὶς. Τὸ πὼς γὰρ νὰ φτάσουμε στὶς τωρινῆς μας ἰδέαις ἔπρεπε νὰ περάσουμε μιά βαθμιαία φυσικὴ ἐξέλιξη, χρόνια δλοκλήρη νὰ πολεμήμα μὲ τὸν ἑαυτό μας, βῆμα πρὸς βῆμα ὑπερασπιζόμενοι τὰ παλιὰ μας ἔνστικτα καὶ τὶς παλιὰς μας ἰδέαις ἀπ' ἄλλας ἀνώτερον κοινωνιῶν, ὥπου αὐτῆς οἱ τελευταῖαι σιγὰ σιγὰ μπουὶ στὴ συνειδησὴν μας ὡς καλύτερες, ἐκτοπιζόντας τὶς παλιὰς, — καὶ αὐτὸ πιστεύω δὲ θὰ δυσκολεθῆν νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Οἱ ἀντιπάλου μας «νατσιοναλιστάς» γὰρ νὰ μᾶς πλεμῆσσουν σοφοῖ, ἔπρεπε πρῶτα νὰ μᾶς καταλάβουν ὀρθά. Καὶ γὰρ νὰ μᾶς καταλάβουν ὀρθά, ἔπρεπε νὰ περάσουν τὸν ἴδιο δρόμον ποὺ περάσαμε καὶ μεῖς, νὰ ἐβλεπαν τὰ ἴδια πράγματα, νὰ εἶχαν ζήσει τὶς ἰδέαις ἐντυπώσεις μὲ μᾶς, καὶ τότε μόνον θὰ μπορούσαν νὰ σταθοῦν στὸ ἐπιπέδον μας, τότε μόνον θὰ καταλάβαιναν ὀρθά τὴν ἀποψὴν μας καὶ ἐπομένως θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς πολεμήσουν ἀποτελεσματικὰ μὲ τὰ ἴδια μας ὅπλα παρμένα πλέον ἀπ' τὸ ὄπλοστάσιόν μας. Αὐτὸ ὅμως δυστυχῶς δὲν ἔγινε καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἀντιπάλου μας ἀναγκάζονται νὰ μεταχειριστοῦν στὴ συζήτηση τὴν τοκτική τοῦ συντηρητικῶ ποὺ ἀνάφερα παραπάνω, παραβλέποντας τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος καὶ χανόμενοι σὲ μικρολογίαις, παίρνοντας κομμάτια μόνον ἀπ' τὸ σύστημα μας καὶ δίδόντας σ' αὐτὰ δικό τους αὐθαίρετο φωτισμὸν, σοφιστεῖοντας καὶ στρεβλώνοντας πολλὰ, φορές τὰ λόγια μας, ἀπαράλλαχτα ὥπως κάνει ὁ καθαρηνουσιάνος μὲ τοὺς δημοτικιστάς! Γὰρ νὰ μὴ φανῶ ὅτι ἀδικῶ τοὺς ἀντιπάλους μου, θὰ προσπαθῶ νὰ ἀποδείξω ὅσα λέω μὲ γεγονότα καὶ

παραδείγματα: Ποιά εἶναι, κυρίως εἶπειν, ἢ οὐσία τοῦ συστήματός μας, ἢ βάση ὄλου τοῦ οικοδομημάτων μας; Μὲ λίγα λόγια μπορεῖ νὰ διατυπωθῆ στὰ ἑξῆς ἀξιώματα:

- 1) Ἡ κοινωνία αὐτὸς σύνολον ἔχει δικούς της νόμους, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ἐξελλίσσεται, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι δλωσδιόλου ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Α καὶ τοῦ Β. 2) Τοὺς νόμους αὐτοὺς μόνον ἀντικειμενικὰ, ἐπιστημονικὰ μποροῦμα νὰ τοὺς σπουδάσουμε καὶ νὰ τοὺς καταλάβουμε, καὶ ἀποὺ τοὺς καταλάβουμε, τὸ πολὺ πολὺ νὰ τοὺς ὑποδομηθῶμα συνειδητὰ, ἐνεργῶντας σύμφωνα μὲ τὴν διεύθυνση τῆς ἐξελλίξεως, ποὺ μᾶς εἰδείξει ἡ ἀντικειμενικὴ σπουδῆ. 3) Κάθε ἐνέργεια καὶ δράση ἀντιθετὴ μὲ τὴν φορὰ τῆς ἐξελλίξεως εἶναι καταδικασμένη σὲ πλήρη ἀποτυχία. 4) Ἡ ἀντικειμενικὴ κοινωνιολογία μᾶς λέει ὅτι κυρία αἰτία τῆς ἐξελλίξεως τῆς κοινωνίας εἶναι οἱ ὀλικῆς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ διαρκῆς του τάση νὰ τελειοποιῆ τὴ ζωὴ του, τελειοποιώντας τὰ ἐργαλεῖα του, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων του. Γὰρ τοῦτο ὅσο περισσότερο εἶναι ἀνεπτυγμένα τὰ παραγωγικὰ μέσα, ἡ τεχνικὴ μανθῆ κοινωνίας, τόσο περισσότερο ἐξελιγμένη ὀικονομικῶς καὶ προοδευμένη καθ' ὅλα εἶναι καὶ αὐτὴ. 5) Ἡ ἰδεολογία ἐν γένει δὲν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπ' τὶς ὀλικῆς ἀνάγκες, ἀλλὰ πάντοτε προσδιορίζεται ἀπ' αὐτέας. Ἰδεολογία ἐπίσημη, ἀντιθετὴ μὲ τὰ ὀλικὰ συμπεριφορὰ τῆς κυριαρχούσας κοινωνικῆς τάξεως δὲν ὑπῆρξε ὡς τὰ τώρα ποτενὰ καὶ δὲν μπορεῖ ποτεῖ νὰ ὑπάρξῃ. 6) Κάθε ἰδέα «περὶ προόδου» ἔξω ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν ἐξέλιξη, εἶναι δλωσδιόλου ἐποκειμενικὴ ἔννοια, καὶ συνθῆσις δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ ἀνατοκλάση τῶν ἐνστικτῶν, τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τοῦ κοινωνικῆς θέσεως καὶ τῆς «ἐπίσημης ἰδεολογίας» τοῦ καθενὸς καιροῦ καὶ τόπου. 7) Ἡ ἀντίθεση τῶν ὀλικῶν συμφερόντων γεννᾷ τὴν ἀντίθεση τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐπομένως τὴν πάλην τους, ἢ ὁποῖα πάντοτε παρακολουθεῖται καὶ ἀπὸ ἀνάλογη ἰδεολογία τῶν μαχόμενων μερῶν. Ἡ πάλη αὐτὴ συμφερόντων καὶ ἰδεῶν εἶναι ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς κοινωνικῆς προόδου κτλ. κτλ. κτλ.

Ἀναφορικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα εἶπαμα:

- 1) Ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα, κατ' ἀντίθεση μὲ τὸ ἀριστοκρατικὸν Βυζάντιον, εἶναι δλωσδιόλου ἀστικὸ κράτος. 2) Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἄν καὶ ἀσφῆρε συγκεκριμένον χαρακτῆρα καὶ ἐκρηγῆσιν εἰς ὁνόματι ἀρετῆς ἀριστοκρατικῶν ἰδεῶν ἐν τούτοις

κατὰ βάθος ἦτο ἀστικὴ ἐπανάστασις», ἢ ὁποῖα τότε μόνον μπόρεσε νὰ πραγματοποιηθῆ, ὅταν τὰ ἀστικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔθνους ἐφῆσαν σὲ μεγάλη ὀικονομικὴ ἀκμὴ καὶ εἶχαν ζυσηνμένο πιά τὸ ἔθνικὸν αἰσθημα καὶ τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδας, ποὺ τὴν εἶχαν ρίξει στὴ μέση οἱ ἀστικῆς ἐπαναστάσεις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. 3) Ἡ ἀστικὴ μας τάξη εἰδείξει ὅλην τὴν τῆ ζωτικότητα καὶ τὸ σφρίγγον ἐνῶμα πάλεσε μὲ ἀνώτερες τάξεις: πρῶτα μὲ τοὺς φρουδαλοὺς Τούρκους καὶ κατόπι μὲ τοὺς ἀριστοκράτας Βαυκρούς. Μόλις ὅμως ἐμεινε μόνη κυρίαρχη, χωρὶς ἀντιπάλους ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ κάτω, ἔπρεπε σὲ στασιμότητα καὶ σπῆλαι. 4) Ὅλα τὰ φάρμακα ποὺ μᾶς πρότειναν ὡς πρῶτα διάφοροι ὀδοποιεῖται πρὸς θεραπείαν τῆς ἀστικῆς μας σπῆλαις, ἐμειναν χωρὶς κανένα ἀποτελεσμα, γιὰτι ἦταν ἀστικὰ φάρμακα κατὰ ἀστικῆς ὀρωσίως. Μόνον «ἐργασιακὰ, ἀροληταρικὰ» φάρμακα θὰ μπορούσαν νὰ γιαιτρέψουν τὴν ἀστικὴν μας ἀρρώστια. 5) Αὐτὸ μὲ τὸν καιρὸ θὰ γίνῃ, ὅχι γιαιτι τὸ ἐπιθυμοῦμα ἐμείς, ἀλλὰ γιαιτι ὅτι τὸ φέρῃ ἡ ὀικονομικὴ ἐξέλιξη μόνη της. Καὶ σὲ μᾶς θὰ γίνῃ ὅ,τι γίνεταί στὴν Εὐρώπη, ἀφοῦ σὲ ὅλα πῆραμα τὸ δρόμον της, ὅπως ἔπρεπε καὶ νὰ τὴν πάρουμε ἀναγκαστὰ!

Αὐτὸ εἶναι μὲ σύντομα λόγια τὸ σύστημα μᾶς. Ἄν οἱ νατσιοναλιστῆς ἤθελαν νὰ μᾶς πολεμήσουν σοβαρὰ, δὲν εἶχαν παρὰ νὰ ἀναίρῆσουν, νὰ καταρρίψουν τὰ ἀξιώματά μας αὐτά. Ἐπρεπε δηλαδῆ νὰ ἀποδείξουν: 1) Ὅτι ἡ κοινωνία δὲν ἔχει δικούς της νόμους, ἀνεξάρτητους ἀπ' τὴ θέληση τοῦ Α καὶ τοῦ Β. 2) Ὅτι δὲν ὑπάρχει καμιά ἀνάγκη νὰ σπουδάσουμε ἀντικειμενικὰ κάποιους κοινωνικοὺς νόμους, ἀλλ' ἄπλως νὰ φανταστοῦμα μόνον τὴν καλύτερη ἐννοια τῆς προόδου, ἐφαρμολζόντάς τιν κατόπι στὴν κοινωνία. 3) Ὅτι κύρια βάση τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι οἱ ὀλικῆς ἀνάγκες καὶ αἰτία τῆς ἐξελλίξεως δὲν εἶναι ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς, ἀλλὰ ἄλλη καὶ ποιά. 4) Ὅτι ἡ ἰδεολογία εἶναι δλωσδιόλου ἀνεξάρτητη ἀπ' τὶς ὀλικῆς ἀνάγκες καὶ ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἐπίσημη ἰδεολογία ἀντιθετὴ μὲ τὰ ὀικονομικὰ συμπεριφορὰ τῆς κυριαρχούσας τάξεως κτλ. κτλ.

Καὶ ἀναφορικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀποδείξουν: 1) Ὅτι ἡ ἐπανάστασις μας δὲν ἦταν καθόλου ἀστικὴ, ἀλλ' ὅτι τὴν ἔκαναν ἢ οἱ φαναριῶτες καὶ λοιποὶ κοτσαμπάσιδες καὶ πρῶχοντες ἢ ἔγινε ἀπὸ ἄπλους ἰδεολογικοὺς ἔθνικους λόγους, χωρὶς καμιά πραγματικώτερη, οὐσιαστικώτερη βάση. 2) Ὅτι ἡ μπουρζουαζία μας δὲ σάπτισε ἀπὸ ἔλλειψη ἀντιπάλου

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*)

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΣΗΜΑΔΙΑ ΖΩΗΣ

§ 1

Τὸ Ἔθνος.

Περάσαμε ὡς τὰ τώρα τρεῖς καὶ τέσσερις αἰῶνες, ὅμως κάτω στὴ βαθειὰ τὴν ἀντάρα, ἀπὸ τᾶψηλά ποὺ διαθήκαμα γὰρ νὰ καλοδοῦμα τοὺς ἔθνικους ἀρχηγούς, δὲν μπορέσαμε νὰ ἐκνοίξουμε ἴσα ἴσα ἕκαστον ποὺ πρῶτον ἀπ' ὅλα ἔπρεπε ἴσως νὰ γνωρίσουμε καὶ νὰ με-

λετήσουμε, — τὸ ἴδιο τὸ Ἔθνος δηλαδῆ ὅσο Ἔθνος ἀπόμεινε ἀπὸ τὴν φυγάλα καὶ ἀπὸ τὴν ἀλλαξοπιστία. Τὶ ἔκαμα, πὼς ἔζησε καὶ πὼς σῶθηκε, ἀρσιμένο καθὸς εἶτανε στὴν τύχη του τὴ μαῦρη, ἀνοδήγητο, ἢ προστάτευτο, ἔρω καὶ μονάχο. Δίχως φῶς ἀπὸ πάνω του, καὶ ὅμως γνωρίζε κάποιος τὸ δρόμον του. Τριγυρισμένο ἀπὸ ἐναντίας ξένες φυλές, ζουληγμένο καὶ στραγγισμένο ἀπὸ φυλὴ ἀκόμα πιὸ ξένη καὶ πιὸ ἀνθεθνική, τὴ φυλὴ ποὺ ἤθε καὶ φώλιασε μέσα καὶ μέσα στὰ λημέρια του, καὶ ὅμως ὁ χαρακτῆρας του δυνάμωανε ἀντίετ νᾶρκενιστῆ δλοτέλα.

Ἡ μερίδα τοῦ Ἔθνους ποὺ ἀπόμεινε στὸν τόπον ἀκέρια καὶ ἀνάλλαξη δὲ γλῶτσε μήτε μὲ καμιά παιδευτικὴ βοήθεια ἀπὸ δασκάλους, μήτε μὲ πνευματικὴ βοήθεια ἀπὸ ἱερέους. Οἱ δασκάλου μάλιστα εἶχαν ἴδιοι τους ἀνάγκη βοήθειαι ἀπὸ τὸ Ἔθνος. Ἐμεινε ὁ λαὸς ἀκέραιος καὶ ἀνάλλαγος μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ ἀποτραβήχθηκε μέσα στὸ φυσικὸν του τὸ αὐλοῦ, μέσα στὴν ψυχὴ του τὴν ἀπίθανη, καὶ ἔτσι μ' ὅλες τῆς κακορίζικῆς ποὺ φέρνει τέτοια ζωὴ μονόχωντη, μόνον καὶ ἀσῶστατη, μ' ὅλα τὰ πάθητα, τοὺς ἐγωισμοὺς καὶ τὶς βαρβαρότητες, τὴν ψυχὴ ὅμως τῆς ψυχῆς του, δηλαδῆ τὴ γλώσσα, φρονήματα, παραδόσεις, ἐλπίδες, ἀγάπη τοῦ ἀγῶνα, ἀγάπη τοῦ τραγουδιοῦ,

καὶ προπάντων ἀγάπη τῆς πατρίδας, αὐτὰ ὅχι μόνον νὰ τὰ χᾶσῃ δὲν μπόρεσε, μὰ καὶ τὰ ἔθερε καί: τὰ μεγαλωμα μὲ τὴν ἀφανη, τὴ σκοτεινή, τὴν ἀταχτη καὶ ἀκανόνιστη ὑπαρξὴν του.

Λὲς καὶ τᾶθάνκατα φυσικὰ καὶ κλιματικὰ στοιχεῖα ποὺ ἐνωθήκαμα μιά φορὰ γιὰ νὰ γεννηθῆ καὶ νὰ πλάσουν τὴν ἀρχαία τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, μαζεύτηκαν πάλι γιὰ νὰ τῆς δώσουν τοῦλάχιστον ὅση τῆς χρειάζετανε δύναμη γιὰ νὰ βροταχῆ, νὰ ἐκναζήσῃ, νὰ ἐλπίσῃ, νᾶγωνιστῆ. Ἔτσι ἐκναγεννήθηκε ὁ Ἑλληνισμός, καὶ ὅχι μὲ τᾶψυχα τὰ βιβλία, ποὺ ποτεῖς ὁ λαὸς δὲν τὰ διάβασε.

Πολὺ φρόνιμα λοιπὸν λέχτηκε πὼς ὁ μόνος ἀληθινὸς εὐεργέτης τοῦ ἔθνους σ' αὐτὴ τὴ μεγαλύτερη καὶ μακρινώτερη ἀπὸ τὶς συφορές του, εἶταν τὸ ἴδιον Ἔθνος.

Πρὶ νὰ προχωρήσουμε ὅμως στὴν ἱστορικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἀναλυση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Τουρκοκρατίας, καλὸ νὰ κοιταξοῦμα δυὸ τρία ἔθνολογικὰ σημειώματα.

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 281.

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

*Ένας λαός θρόνεται βίμα
δείξω πώς δι' φοβήται την
αλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους ρυ-
ακούς της καινούς.
ΒΗΑΡΑΕ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'

ΑΘΗΝΑ, ΚΡΗΤΙΚΗ 13 ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΜΗΤΡ. 2

ΜΗΝΟΣ 291

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΩΤΗΣ. Ιστορικά γεγονόματα (συνέχεια).
Ε. CLÉMENT. «Γαμπρούς και Κόπανος».
Γ. ΣΚΑΒΡΟΣ. Το κοινωνικό μας ζήτημα — Οι σοσιαλιστάδες στους νασιοναλιστές.
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Μία εξήγηση στο Μάρθα και στον πατέρα του.
ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ από την κλινική του καθηγητή κ. Φωκά.
ΣΤ. Ή 25η του Μάρτη στην Κέρκυρα.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ν. Σαντορινιάς, Κουλουβάτος, Άλκαϊος, Φώτος Γαρόλλης, Σ. Χαρλής.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

Ο «ΤΗΜΠΟΥΡΑΣ ΚΑΙ ΚΟΠΑΝΟΣ» ΤΟΥ ΠΑΛΛΗ

Άγαπητέ Νουμά,

Γιά να καταλάβης ως πού μπορεί να κατεβάρη τον άνθρωπο του ή Κρητική διαπαιδαγωγείται από πάθος, μ' άλλους λόγους ή Κρητική της Ταβέρας, θυμήσου μια στιγμή τα αλληλομίσσητα που μ' έβγαλε ο «Ταχυδρόμος» της Πόλης, και που μ' έσαν κένωση ή «Αμύδεια» της Σμύρνης, για τα έξοχα ποιητικά έργα του Πάλλη, και σάγκρονέ τα με τ' ακόλουθο γράμμα που έλαβε τις προάλλες ο ίδιος ο Πάλλης από το γνωστό και σοφό Καθηγητή της Έλληνικής στη Νίκαια της Γαλλίας, τον κ. Ε. Clément. Και σημείωσε πως ο Πάλλης δεν είχε την παρμικρή προσωπική γνώριμά με τον κ. Clément.

Αιώς σου

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΩΤΗΣ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ κ. CLÉMENT

Άγαπητέ ποιητή, κύριε Πάλλη,

Μόλις τώρα μ' άφησαν οι εργασίες μου να τελειώσω το διάβασμα της μαγευτικής Συλλογής που μου κάματε τη φιλική τιμή να μου στείλετε. Έρχομαι να σας ευχαριστήσω για την ήδονή που μου δώσατε.

Θα παραξενευτήτε άραγε αν παρατηρήσω πως δίχως να χάνετε την πρωτοτυπία σας και την ατομική τέχνη σας άγγιζετε πολύ στους άρχαιους άτιτικούς; Σε πολλά σας ποιήματα ξαναβρίσκω ιδιαίτερους χαρακτηρισμούς των άρχαιών, π. χ. πλαστικές εικόνες, περιμαζεμένη έκφραση, είτε δυνατά είναι τα αίσθηματά που εκφράζονται είτε τρυφερά, ύψος καθαρία άπλά. Έξέχετε και σε πολύ ζωηρές, έκφραστικές και φυσικές παραστάσεις μύθων, καθώς και σε σκηνές καθημερινής ζωής, που μού θυμίζουν

τά καλλίτερα του Βηλαρά. Αναφέρνω, μεταξύ άλλων, τη χαριτωμένη άλληγορία των «Τεσσάρων Άδερφιών», το «Φουντούκο», το «Σκόλο», το «Γιατρό», τα «Χηρόπουλα». Ξέρετε να γράφετε για παιδιά και να μένετε άπλός, χωρίς να γίνεστε παιδιακός.

Μα το πιο έλικυστικό προτέρημα των ποιημάτων σας είναι ο τρυφερός και κάποτες μελαγχολικός τόνος που καλαίδει μέσα τους. Παρατηρείται αυτό σε πολλές περιγραφές γυναικών, που παρασταίνονται σέβητες, σπαρταριστές, με ψιλή αίσθηματική χρωματία, καθώς λόγου χάρη ή «Φαντασμένη», ή «Ρομελιώτισσα», κτλ. Η «Καταλάνα» είναι σαρκικού ρεαλισμού. Ο «Χωρισμός» είναι στολίδι τρυφερής αγάπης.

Μαζί με το ψιλό, το τρυφερό το αίσθημα, έχετε και τη δύναμη, την ενέργεια. Τη βρίσκουμε στο «Μεσολογγίτη», στο «Ονειρο», στην έσο σύντομη τόσο κοφτερή άλληγορία της «Αντρομέδας», που φανερώνεται τρανότερα στη μεγαλόπρεπη όρχη της «Κηβισσάς». Ο «Έλβετικός Μύθος» έχει τη μεγαλοδύναμη, τη μυστηριώδη και γλυκεία μαγεία μερικάν του Βαλαωρίτη.

Παρατηρώ επίσης σ' αυτά τα έργα σας με την πολυποικιλία τους έμπνεψη, κάποια φωτιά έκφρασης καταπληχτική, καθώς π. χ. στη «Φαγοθήλασσα», και στους «Χορούς του Κύκλωπα». Και δεν άφίνετε μήτε την κομική εϊγωνία άκαλλίεργητη, παράδειγμα το έγρα του άτυχου κυνηγού της «Διάνας».

Θα σας μολογήσω όμως πως δεν πολυέπληττα την παρμόδα του «Χάρη του Πέμτο» εναντίο του Κατζιδάκη. Το πράσο εϊκείο που καταδικάζεται να καταπιη μού φαίνεται παραπολύ άλατισμένο με το χοντρό άλας του Άριστοφάνη.

Πρέπει τέλος να σας συχαρώ για την καθαρία Ρωμαϊκή μπουριά της γλώσσας σας. Είναι γερή, έδλόχληρη, εύρωστη η ώραία.

Μένω με πολλή αγάπη και με συμπαθητικό θαμασμό,

Ε. CLÉMENT

Καθηγητής της Έλληνικής στη Νίκαια.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Έγώμαι ο γιος του Χάρωνα κι ο τρώμος τω μαννάδων / Παύω κι από το τρανταγμα σύνορα οι λαοί άλλάδων / Ποθώ κι οι πόργοι πέφτουνε και οι πολιτείες βουλιόουν / Έγώμαι ο Κόμος του Παντός κι ο Άφέντης τω Ρηγάδων / Φουά κ' ο θρόνι χάνονται μιλώ και θρόνους σήνω / Προξέμω ή Γη στα χέρια μου κι έτι όψη ήν πηε της δίνας / Βατελιό Μάρτη 1908

ΚΟΥΛΟΥΒΑΤΟΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ

ΟΙ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΑΔΕΣ» ΣΥΝΟΣ «ΝΑΤΣΙΟΝΑΛΙΣΤΕΣ»

Σοβαροί βιωτικοί περισπασμοί μ' έμποδισαν δυστυχώς άστατάρα να καταίβω σε συστηματική πολεμική με τους κριτικούς μου για το «Κοινωνικό μας ζήτημα», όπως έπρεπε και έπιθυμούσα πολύ. Και σήμερα μόνο βιαστικά θα πώ μερικά λόγια από φόβο μήπως ή μακρότερη σιωπή μου παρεξηγηθή και αύ ζήση το θάρρος μερικόν κριτικών μου να διαστρέφουν και στρεβλώνουν τις ίδιες μου όπως τους κατέβη. Ένα από τα περιεργότερα φαινόμενα της ψυχολογίας του ανθρώπου, που κάνει εντύπωση σε κάθε έπωσδήποτε σοβαρό παρατηρητή, είναι το φαινόμενο «του μη δυνατού της συνεννοήσεως» μεταξύ δύο άνθρώπων μανής και της ίδιας κοινωνίας και πολλές φορές μανής και της ίδιας τάξεως και οικογένειας. «Ας εξηγηθώ καλύτερα: ένας θρησκός λ. χ. δεν μπορεί ποτέ να καταλάβη την ψυχολογία ενός άθρησκου, ένας συντηρητικός το ριζοσπάστη, ή καθαρουσσιανός το δημοτικιστή! Και ο θρησκός, και ο συντηρητικός, και ο καθαρουσσιανός είναι πεισμένοι πως οι αντίπαλοί τους όχι μόνο γελοϊούνται, μα πως το κάνουν και από έπιδειξη, από κακία ή και από συμφέρο! Το πως ή διαφορά στη γνώμη μπορεί άπλοίστατα να γίνει αποτέλεσμα κάποιας άλλωίωτικής σκέψεως στο κεφάλι του έχθρου τους, κάποιας άνώτερης εξέλιξεως, αυτό ούτε καν το υποψιάζεται ή καθολογής συντηρητικός. Το ίδιο όμως δι συμβαίνει με τους αντιπάλους τους: Και ο άθρησκός, και ο ριζοσπάστης, και ο δημοτικιστής πολύ καλά καταλαβαίνουν και συναισθάνονται την ψυχολογική κατάσταση του αντιπάλου τους, γιατί την έζησαν και την πέρασαν οι ίδιοι, και μόνο σιγά σιγά αναγκάστηκαν να την άφισουν, αφού έγνώρισαν και άπόχτησαν και τι άλλο λογικότερο, άνώτερο. Σ' αυτούς έγινε μια φυσική εξέλιξη, οι άλλοι έμειναν στάσιμιοι. Οι πρώτοι έπρόσθεσαν στο μυκλό και στη συνειδησή τους και τι νέο, που λείπει στους δεύτερους. Και άκριβώς επειδή αυτό το και τι λείπει άπ' τη συνειδησή τους, γι' αυτό δεν μπορούν να καταλάβουν τους αντιπάλους τους. Βλέπουν το αποτέλεσμα μόνο της εξέλιξεως του αντιπάλου τους, το πως όμως ήρθε αυτό, πώς εντύπωσες και σκέψεις χρειάστηκαν για να γεννηθή, αυτό δεν μπορούν να το φανταστούν, γιατί δεν τ' όζησαν οι ίδιοι.

Άπ' αυτό μπορούμε να καταλάβουμε καλά τη λογική, να νοιώσουμε τον τρόπο με τον όποιον οι συντηρητικοί κρίνουν τον εξέλιγμένο αντίπαλό τους. Να σταθούν στο έπιπέδο του δεν μπορούν, να πάρουν